

ПЛАГІАТ ЯК ПОРУШЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Олег Васильович БЕРНАЦЬКИЙ,

*директор ТзОВ «Юридична фірма
«Адвокат і Закон» (м. Рівне)*

<https://orcid.org/0000-0003-3133-9034>

На сучасному етапі розвитку інтелектуальної власності дослідники значну увагу приділяють темі плагіату, тобто привласненню окремими учасниками освітньої діяльності чужих авторських ідей, напрацювань, результатів дослідження і використання їх як власних наукових досягнень, позицій, думок тощо. Ця проблема існує як у вітчизняній, так і в зарубіжній освітянській практиці, оскільки останнім часом плагіат, на жаль, все ще поширюється у освітньому та науковому середовищі. Передусім це пояснюється стрімким розвитком науково-технічного прогресу загалом та активним використанням Інтернету зокрема. Як відомо, будь-яке напрацювання прі потраплянні до мережі Інтернет стає доступним широкому загалу. Тому іноді виникає складність в дотриманні загальних положень авторського права та правил, які регулюють ці відносини.

Окремі аспекти захисту авторських прав від плагіату висвітлені у працях Н. П. Бааджи [1], В. С. Петренко [2], І. В. Романової [3], В. І. Теремецького [4], Г. О. Ульянової [5], О. І. Харитонової [6], Є. О. Харитонова [7] та інших науковців. Однак з'ясування правової природи плагіату як порушення права інтелектуальної власності потребує детального вивчення та аналізу.

Для того, щоб з'ясувати сутність поняття «плагіат», необхідно розглянути різноманітні підходи до трактування визначеної категорії.

В академічному тлумачному словнику під плагіатом розуміється привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора [8].

Обґрунтованим та змістовним є визначення Р. Б. Шишки, який тлумачить плагіат як навмисну крадіжку авторства на чужий твір літератури, науки, мистецтва, винахід чи раціоналізаторську пропозицію повністю або частково. У вузькому розумінні плагіат становить оприлюднення повністю чи в частині чужого твору (ідей, результатів дослідження) під своїм іменем та відтворення у своїй роботі текстів інших авторів [9, с. 171].

В. І. Теремецький у співавторстві з О. Є. Аврамовою працювали над з'ясуванням сучасних проблем юридичної практики у сфері академічного плагіату в Україні; виокремленням та характеристикою таких видів порушення академічної доброчесності, як простий і грубий академічний плагіат; розмежуванням авторської позиції та можливого академічного плагіату у випадку неправильного перекладу або його тлумачення [4].

Слушним є визначення, запропоноване Г. О. Ульяною, котра розглядає плагіат як правничу категорію, під якою варто розуміти зловживання правом на свободу інтелектуальної, творчої діяльності. Цілеспрямоване

привласнення авторства на чужі об'єкти права інтелектуальної власності з метою отримання економічного, соціального, наукового результату, яке здійснюється з усвідомленням можливості настання негативних наслідків для третіх осіб є незаконним [5, с. 77].

Поняття та історичні аспекти плагіату розглянуті І. В. Романовою, яка вважає, що наукове осмислення вказаної категорії не може зводитися до загальних фраз, на зразок, що це негативний прояв, який потребує суспільного осуду та правової оцінки [3].

У статті 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» закріплено визначення категорії «плагіат», під яким розуміється оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [10].

Розуміючи, що явище «плагіат» є складовою інтелектуальної власності, під інтелектуальною власністю пропонуємо розглядати право власності на такі результати інтелектуальної діяльності, яким відповідно до закону надається правова охорона. Відповідно до положень ст. 54 Конституції України громадянам гарантується захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [11].

Плагіату як одному з видів порушення права інтелектуальної власності притаманні такі особливості: 1) привласнення авторства на чужий об'єкт інтелектуальної власності; 2) неправомірне використання об'єкта інтелектуальної власності; 3) отримання як економічного, так і наукового результату.

Ми поділяємо точку зору Г. О. Ульянової, яка під привласненням авторства розуміє неправомірні навмисні дії, спрямовані на формування будь-яким способом уявлення про належність авторства на об'єкт інтелектуальної власності особі, яка не брала творчої участі у його створенні. При цьому плагіат, на думку вченої, є порушенням як немайнових, так і майнових прав інтелектуальної власності, оскільки крім привласнення авторства також передбачає неправомірне використання твору без згоди та дозволу правоволодільця [5, с. 144].

Недосконалість цивільного законодавства, що регулює питання захисту від плагіату, обумовлює існування проблем теоретичного характеру, зокрема пов'язаних із визначенням правової природи відносин, що при цьому виникають, та які потребують особливої охорони і захисту. Вбачається, що саме від ефективності захисту прав інтелектуальної власності залежить розвиток творчого, інтелектуального потенціалу у громадян, а також визнання країни повноправним учасником міжнародного ринку інтелектуальної власності.

Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності – це передбачена законодавством діяльність відповідних державних органів, насамперед правоохоронних і контролюючих та їх посадових осіб, щодо поновлення порушеного права на об'єкт інтелектуальної власності, припинення таких порушень, а також створення необхідних умов для притягнення до юридичної відповідальності осіб, винних у скоєнні протиправних дій, наслідком яких стає завдання шкоди правам та законним інтересам [12].

Зауважимо, що цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату полягає в застосуванні передбачених чинним законодав-

ством способів припинення порушення, відновлення порушених прав правоволодільців, притягнення до відповідальності осіб, винних у привласненні авторства.

Проаналізувавши плагіат як один із видів порушення права інтелектуальної власності, вважаємо досліджувану категорію досить складною для розуміння. Виходячи з викладеного, пропонуємо під цим терміном розуміти порушення прав первісного автора, тобто особи, яка створила об'єкт інтелектуальної власності. Водночас зосереджуємо увагу на нагальній необхідності ефективного захисту інтелектуальної власності для України, оскільки обрана нашою державою стратегія побудови цивілізованих відносин, забезпечення соціальної орієнтації економіки та інноваційного соціально-економічного розвитку, передусім має спиратися на активізацію власного інтелектуального потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Бааджи Н. П. Відшкодування шкоди, завданої неправомірним використанням авторських прав. Одеса, 2010. 19 с.
2. Петренко В. С. Поняття та види плагіату. *Часопис цивілістики*. Випуск 14. С. 128-131.
3. Романова І. В. Явище плагіату: історія та сьогодення. URL: <http://rda.if.ua/images/news/Files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82.pdf> (дата звернення: 07.12.2020).
4. Теремецький В. І., Аврамова О. Є. Сучасні проблеми юридичної практики у сфері академічного плагіату в Україні: аспект правильного цитування перекладів. *International scientific and practical conference «Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage»*: Conference proceeding, January 25-26, 2019. Arad: Izdevniceba «Daltija Publishing», Romania. P. 436-439.
5. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.03. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 433 с.
6. Харитонов О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): моногр. Одеса: Фенікс, 2011. 346 с.
7. Харитонов О. Є. Класифікація цивільних правовідносин: спроба новації у підходах. Наукові праці Одеської національної юридичної академії: зб. наук. праць. Т. VII. Одеса: Юрид. літ-ра, 2008. С. 136-143.
8. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/plaghiat> (дата звернення: 07.12.2020).
9. Шишка Р. Б. Плагіат та його прояви і небезпеки. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 170-175.
10. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 07.01.2021).
11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.12.2020).
12. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні / за заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 672 с.